

Vargfrågan som en politisk fråga

En studie om relationen mellan människan och naturen.

Abstract

The existence and extension of the Swedish wolf population is a highly contested issue.

In January 2010 the Swedish government issued permission to hunt 28 out of the total population of approximately 200 wolves. This license hunt brought about and created even more attention to the wolf issue.

On the one hand, protection and care for biological diversity is put forward as an argument in favor for a well-established wolf population. On the other hand, the living conditions for people on the country side and the wolf's effect on game is put forward as arguments for a restricted wolf population.

What by the first look seems like a relatively marginal political issue concerning environmental and countryside politics turns out to be a much more complex issue. After taking a closer look at the debate and the main figures involved a picture of a complex political issue takes shape that evokes strong feelings and connotations about the key relationship between man and nature.

The purpose of this essay is to try to understand the wolf issue as a political issue by studying the different perspectives of the relationship between man and nature put forth by the main figures involved in the debate.

Nyckelord: licensjakt, varg, egenvärde, användarvärde.

Antal ord:

7680

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	2
1.1.1	Disposition	2
1.1.2	Metod	2
1.1.3	Avgränsning	3
1.1.4	Källkritik	4
2	Teoretiskt ramverk	5
2.1	Inledning till det teoretiska ramverket	5
2.2	Antropocentrism.....	5
2.3	Ekocentrism.....	6
2.4	Operationalisering	7
2.4.1	Operationalisering antropocentrism	7
2.4.2	Operationalisering ekocentrism.....	8
3	Empiri	10
3.1	Bakgrund till vargfrågan	10
3.1.1	Den svenska rovdjurspolitiken	10
3.1.2	Vargen	11
3.1.3	Älgen	12
3.2	Kartläggning av aktörer.....	13
3.2.1	Svenska Jägareförbundet.....	13
3.2.2	Naturskyddsföreningen	14
3.2.3	Svenska Rovdjursföreningen.....	14
3.2.4	Världsnaturfonden WWF	15
3.2.5	Föreningen Skydda Skogen.....	15
4	Analys	17
4.1	Analys av de olika aktörernas positioner	17
4.1.1	Antropocentrism.....	17
4.1.2	Ekocentrism.....	18
5	Slutsatser	19
6	Referenser	20

1 Inledning

Vargen – detta mytomspunna och på många sätt fascinerande rovdjur – väcker starka känslor och frågan om vargens existens och utbredning i de svenska skogarna är omtvistad. I debatten som stundtals är hätsk, påträffas förtvivlade hundägare som fått sin hund ihjälbiten av varg och lantbrukare som står maktlösa när vargen angriper boskapen; argument för en restriktivt hållen vargstam med tillåten jakt förs fram med betoning på levnadsvillkor för människor i glesbygd och människans rätt att bruka naturen. I samma debatt förs argument fram för en livskraftig vargstam med inplantering av nya individer i enlighet med konventionen för värnandet om biologisk mångfald, samt kritik mot landets jägarkår som inte verkar vilja dela med sig av skogens viltbråd till vargen.

Den licensjakt på varg som genomfördes i januari 2010 föranleddes av och skapade stor massmedial uppmärksamhet och gjorde på nytt vargfrågan till en het politisk fråga. Vargfrågan har bidragit till att politiker på olika nivåer uppvaktats med namninsamlingar och vissa hävdar till och med att vargfrågan blev en valfråga inför valet 2006 i vissa län (DN 2006-02-01). Tjänstemän verksamma inom rovdjursförvaltning anmäler att de blivit hotade i samband med sitt arbete, samtidigt som vissa människor i vargtäta områden uppger sig vara rädda för att låta sina barn leka utomhus på grund av vargens närvaro. Parallellt med detta skjuts radioförsedda vargar illegalt och straffsatsen för jaktbrott mot varg är hård.

Sveriges vargstam består idag av ca 200 vargar utspridda i framförallt mellersta och norra Sverige, men sporadiskt även i södra Sverige. Licensjakten 2010 omfattade 28 av dessa vargar och förekom i de län som beräknades ha en reproducerande vargstam. En eventuell inplantering av nya vargar rör sig om ytterligare ca 10 individer.

Detta sammantaget gör att man kan fråga sig hur en så till synes marginell fråga rönt så mycket uppmärksamhet och blivit en så het politisk fråga. Vid en närmare titt framträder dock en bild av en politisk fråga som är mer än en marginell miljöfråga eller en glesbygdsfråga, utan snarare en principiellt intressant fråga som handlar om människans relation till naturen. Syftet med denna uppsats är att försöka förstå vargfrågan som politisk fråga genom att studera de olika aktörernas syn på just relationen mellan människan och natur.

1.1 Syfte och frågeställning

I och med denna uppsats vill jag uppmärksamma vargfrågan som mer än en marginell miljöfråga; utan istället som ett exempel på en principiellt viktig fråga gällande relationen mellan människa och natur. Denna principiellt viktiga diskussion menar jag kommer i skymundan i vargdebatten där olika aktörers intressen ställs mot varandra utan återknytning till vad frågan egentligen kan sägas böttna i; nämligen synen på naturen som en resurs eller naturen som ett egenvärde. Syftet med denna uppsats är att studera huruvida olika aktörer har olika syn på relationen mellan människa och natur och hur detta tar sig uttryck i just vargfrågan. Annorlunda uttryckt handlar detta om vilka värden; instrumentella (användarvärden) eller intrinsikala (egenvärden) sådana som framhävs i debatten. Frågeställningen lyder därför enligt följande:

Hur kan man förstå vargfrågan som en politisk fråga genom att studera de olika aktörernas syn på relationen mellan människan och naturen?

1.1.1 Disposition

I det inledande kapitel redogör jag för syftet med uppsatsen samt den metod jag avser att använda. Även en motivering till vilken avgränsning som görs och vilket material jag avser att använda finns i kapitel ett. Kapitel två utgörs av en redogörelse för de två synsätten antropocentrism och ekocentrism som sammantaget bildar det teoretiska ramverket för denna uppsats. De operationaliseringar jag valt för att studera mitt material, samt en diskussion och motivering till dessa återfinns också i kapitel två. Det tredje kapitlet ägnas åt min empiri och inleds med en bakgrund till vargfrågan för att sätta in läsaren i frågan. Bakgrunden utgår ifrån några centrala aspekter som sammantaget syftar till att ge en inblick i vargfrågan utan att läsaren för den skull behöver ha djupare förkunskaper i ämnet. Det fjärde kapitlet ägnas åt att analysera det empiriska materialet utifrån de uppsatta operationaliseringarna och det teoretiska ramverket. Slutligen, i kapitel fem, följer de slutsatser som kan dras av studien och en återkoppling till det principiellt intressanta med vargfrågan som sådan.

1.1.2 Metod

Att studera vargfrågan kan göras på många olika sätt. Det övergripande syftet med denna uppsats är dock att försöka förstå, snarare än att förklara vargfrågan

som en politisk fråga, vilket ger upphov till särskilda metodologiska överväganden. Att vargfrågan bottnar i olika typer av värden och att olika aktörer betonar vissa värden framför andra står klart, men detta är inte tillräckligt för att kunna förstå vargfrågan som en politisk fråga. Att enbart synliggöra de olika värdepremisserna och vilka olika slutsatser som kan dras med utgångspunkt från dessa, utifrån en normativ 'givet att-analys' känns därför relativt ointressant i denna fråga. Att det finns olika värdepremisser som i sin tur leder till olika slutsatser är redan givet och bidrar således inte heller till hur vi kan förstå vargfrågan som en politisk fråga. Syftet med denna uppsats är inte heller att utifrån en preciserad värdegrund eller normativ princip rättfärdiga ett handlande eller ett tillstånd genom en normativ analys i egentlig mening (Badersten 2006:47f). Slutligen är jag inte heller intresserad av att ge ett specifikt svar på huruvida, eller i vilken utsträckning, vargen bör finnas i de svenska skogarna – det jag är intresserad av är att studera hur vargfrågan kan förstås som en politisk fråga. Den mest lämpliga metoden för detta syfte är därför en typ av argumentationsanalys då beskrivningen av argument och en argumentation kan vara viktig i forskning för att skapa en överblick och jämföra kommunikationen i olika textsammanhang (Boréus och Bergström 2005:89). Förhållningssätt och värden kan således kartläggas och konflikterna mellan dessa synliggöras.

Inom ramen för denna uppsats har jag valt att fokusera på centrala aktörer inom vargfrågan och analysera deras respektive syn på relationen mellan människa och natur, för att på så sätt kunna förstå vargfrågan. Materialet jag valt att utgå ifrån utgörs av uttalanden, rapporter, skrivelser etc. som sedan analyseras utifrån utarbetade operationaliseringar. Dessa operationaliseringar har sin grund i de olika perspektiven antropocentrism och ekocentrism som kan sägas vara varandras motpoler gällande synen på relationen mellan människa och natur. I utarbetandet av operationaliseringarna har också särskild tyngd lagts vid hur det tolkningsutrymme som uppstår ska hanteras. Detta för att uppfylla kravet på god intersubjektivitet som ofta ses som grundläggande i all vetenskaplig verksamhet; att man ska kunna följa hur forskaren gått till väga och vilka vägval som gjorts (Badersten 2006:74ff).

Valet av metod har att göra med att vargfrågan är ett utmärkt exempel på att det är omöjligt att hitta en objektiv sanning i värdeutsagor. Däremot kan värdeutsagor jämföras; argument kan studeras och ifrågasättas; motiv kan förklaras och förstås, vilket enligt mig är kärnan i vargfrågan och som gör den så intressant att studera. Till detta kommer det principiellt intressanta med vargfrågan då den berör den djupt rotade relationen mellan människa och natur.

1.1.3 Avgränsning

Då utrymmet för denna uppsats är begränsat, har det varit nödvändigt att göra vissa avgränsningar. Vargfrågan är en stor och komplex fråga med många aktörer och infallsvinklar vilket har gjort att frågeställning, tillika val av aktörer och material har varit tvunget att begränsas. Dessa avgränsningar har gjorts med omsorg och eftertanke för att inte riskera att frågan förlorar sin statsvetenskapliga

relevans. Värt att notera är att vargfrågan i skrivandets stund är en högaktuell politisk fråga i och med att tillstånd beviljats för licensjakt på ytterligare 20 vargar 2011, den planerade inplanteringen av nya vargar samt EU-kommissionens kritik angående licensjakten. Detta har gjort det extra komplicerat att förhålla sig till den uppsjö av material som tillkommit. Majoriteten av det material jag valt att utgå ifrån utgörs av skriftliga utsagor och rapporter som rimligtvis inte kan bemöta det nya skede som vargfrågan kan sägas träda in i. Däremot har flertalet av de aktörer jag valt att studera webbplatser med ständigt uppdaterad information som jag bedömt som relevant att ta med som en del av empirin.

Hur aktörerna förhåller sig till vargfrågan efter en inplantering och efter en eventuell dom från EU-domstolen står däremot utanför denna uppsats. Jag har även valt att inte närmare studera eller kommentera vargstammens storlek eller genetiska sammansättning, då även detta faller utanför ramen för frågeställningen. Att undersöka vilken storlek som vore rimlig för den svenska vargstammen och hur detta ska kunna uppnås lämnar jag således därhän.

1.1.4 Källkritik

Då vargfrågan är en i allra högsta grad aktuell politisk fråga, präglas debatten och dess aktörer av motsättningar. Materialet jag valt att utgå ifrån är också av denna karaktär, vilket ger upphov till särskilda frågor angående källkritik. Då syftet med uppsatsen är att just studera de olika aktörernas syn på vargfrågan och analysera motsättningarna dem emellan, har vinklat material medvetet tagits med i empirin. Dock har bedömningen gjorts från fall till fall, huruvida materialet är tillförlitligt eller ej. Det material och de källor jag valt att referera till både vad gäller empirin och det teoretiska ramverket bedömer jag som tillförlitliga.

2 Teoretiskt ramverk

2.1 Inledning till det teoretiska ramverket

Som nämnts inledningsvis kan vargfrågan sägas vara ett fall av en komplex politisk fråga med många olika infallsvinklar som alla är väl värda att studera. Beroende på vilken aspekt av frågan man väljer att undersöka, kan teori från respektive ämnesområde hjälpa till att besvara frågan. Inom ramen för denna uppsats har jag identifierat hållbar utveckling, miljöetik och biologisk mångfald som återkommande teman i debatten och diskursen om vargen och ämnar därför svara på frågan i relation till dessa teman. För att kunna svara på min frågeställning om hur man kan förstå vargfrågan och samtidigt säga något principiellt intressant om vargfrågan har jag därför valt att skapa ett teoretiskt ramverk som berör dessa teman. Att utgå ifrån ett teoretiskt ramverk, snarare än en specifik teori, gör att fler beröringspunkter av vargfrågan kan analyseras, vilket överensstämmer väl med syftet för uppsatsen.

Vargfrågan har inom ramen för just denna uppsats identifieras som ett fall av olika aktörers syn på relationen mellan människa och natur. Det teoretiska ramverket bygger därför på två teoribildningar; antropocentrism och ekocentrism, som berör de mest centrala aspekterna av vargfrågan – synen på relationen mellan människa och natur. Dessa teoribildningar täcker även till viss del in hållbar utveckling, miljöetik och biologisk mångfald som identifierats som centrala och återkommande teman i relation till vargfrågan. Det teoretiska ramverket har utvecklats med utgångspunkt från bl.a. Robyn Eckersleys bok *Environmentalism and Political Theory, Towards an Ecocentric Approach* där antropocentrism och ekocentrism beskrivs som de huvudsakliga ekopolitiska skiljelinjerna för att förklara politiska reaktioner (Eckersley 1992:27). I detta sammanhang används dessa två ytterlighetspositioner för att illustrera och förstå, snarare än att förklara de värdekonflikter som kan sägas uppstå i frågor som berör biologisk mångfald samt att de fångar konflikten mellan instrumentella och intrinsikala värden som vargfrågan kan sägas vara ett exempel på. Dessa teoribildningar tillsammans med utarbetade operationaliseringar är vad som utgör mitt teoretiska ramverk.

2.2 Antropocentrism

En av de två teoribildningar som utgör det teoretiska ramverket för denna uppsats är antropocentrism som vilar på en människocentrerad grundsyn. Den

antropcentriska tesen definieras av Bryan G. Norton enligt följande: "only humans are the locus of intrinsic value, and the value of all other objects derives from their contributions to human values" och att "human values can be interpreted narrowly, to include only human demand values, or more broadly, including transformative values as well" (1987:135). Värt att notera i sammanhanget är att ett objekt anses ha instrumentellt värde om dess värde beror på dess bidrag till värdet för ett annat objekt (Norton 1987:139). Antropocentrism som teoribildning utgår således från en syn på naturen som enbart innehavare av ett instrumentellt värde och människan som innehavare av ett egenvärde, ett intrinsiskt värde. Eckersley uttrycker detta som att:

the nonhuman world is reduced to a storehouse of resources and is considered to have instrumental value only, that is, it is valuable only insofar as it can serve as an instrument, or as a means to human ends (Eckersley 1992:26).

Det antropocentriska synsättet kan härledas till vargfrågan genom att knyta an till Eckersleys resonemang om olika miljövetenskapliga perspektiv. Hon menar att det antropocentriska ekologiska perspektivet karaktäriseras av att det betonar en ekopolitisk teori som erbjuder nya möjligheter för mänskligt deltagande och förverkligande i ett ekologiskt hållbart samhälle (Eckersley 1992:26). En inriktning av antropocentrismen som rönt stor framgång i miljöpolitiska sammanhang är resource conservation, som enligt Eckersley fått så stor framgång just tack vare att den utgår ifrån ett människocentrerat perspektiv:

The general acceptability of the resource conservation perspective arises from the fact that that it proceeds from a human-centered, utilitarian framework that seeks the "greatest good for the greatest number" (including future generations) by reducing waste and inefficiency in the exploitation and consumption of nonrenewable "natural resources" (e.g., oil) and ensuring a maximum sustainable yield in respect of renewable resources (e.g., fisheries, soil, crops, and timber). As such, it is a perspective that is inextricably tied to the production process and, by virtue of that fact, necessarily regards the nonhuman world in use-value terms (Eckersley 1992:35f).

Hur det antropocentriska perspektivet utvecklas till operationaliseringar inom ramen för denna uppsats utvecklas under stycke 2.4.1

2.3 Ekocentrism

Den andra av de två teoribildningarna som utgör det teoretiska ramverket för denna uppsats är ekocentrism, som karaktäriseras av att det inte bara betonar *mänskligt* deltagande och förverkligande i ett ekologiskt hållbart samhälle, utan även framhäver den bredare kontexten som inkluderar även icke-mänskligt deltagande och hur detta ska kunna tillgodoses (Eckersley 1992:26).

Till skillnad från det antropocentriska perspektivet som ser naturen som en resurs med ett användarvärde, framhäver ekocentrismen värnandet om hotade populationer, arter och ekosystem oavsett geografiskt läge, nytta eller betydelse

för människan (Eckersley 1992:45f). Ekocentriska teoretiker kritiserar således det antropocentriska resonemanget om att det enbart är människan som skulle ha ett egenvärde:

[...] ecocentric theorists argue that there is no valid basis to the belief that humans are the pinnacle of evolution and the sole locus of value and meaning in the world. Instead, ecocentric theorists adopt an ethical position that regards all of the various multilayered parts of the biotic community as valuable for their own sake (Eckersley 1992:28).

Typiskt för det ekocentriska perspektivet är även viljan att bevara stora landområden för att skydda arter (Eckersley 1992:45). Eckersley poängterar också att det ekocentriska perspektivet tar hänsyn till flera spektra av mänskliga intressen i den icke-mänskiga världen (the nonhuman world), t.ex. hänsyn till framtida generationer för både människor och icke-människor och att den tar hänsyn till populationer, arter och ekosystem och individuella organismer (ibid.).

Hur det ekocentriska perspektivet utvecklas till operationaliseringar inom ramen för denna uppsats utvecklas under stycke 2.4.2

2.4 Operationalisering

För att ha riktlinjer att utgå ifrån när mitt empiriska material undersöks har operationaliseringar utarbetats med grund i antropocentrism respektive ekocentrism. Då de olika aktörerna inte alltid har ett uttalat antropocentriskt eller ekocentriskt perspektiv, uppstår ett visst tolkningsutrymme. Jag har därför valt att identifiera de respektive operationaliseringarna i form av nyckelord eller ”nyckelresonemang” som jag sedan avser att studera materialet i relation till.

Grunden till dessa operationaliseringar har utvecklats med inspiration från Mikael Stenmarks fyra principer om vad som skulle kunna anses vara de grundläggande värdekomponenterna i den hållbara utvecklingens etik; Principen om människans unika särställning, Principen om naturens resursvärde, Principen om intragenerationell rättvisa samt Principen om intergenerationell rättvisa (Stenmark 2000:37). Dessa principer har modifierats något för att passa respektive perspektiv. Värt att nämna är också att till Stenmarks fyra principer knyter han tre, som han kallar det ”viktiga ekologiska insikter”; Tesen om ömsesidigt beroende (eller ekologisk holism), Tesen om begränsade naturresurser samt Tesen om naturens begränsade tålighet (2000:37f). Dessa teser tillsammans med de fyra principerna, är vad Stenmark menar utgör kärnan i föreställningen om vad hållbar utveckling är. Dock har jag valt att inte närmare kommentera dessa teser eller ta med dessa i operationaliseringen, då detta skulle göra att jag kom för långt ifrån det huvudsakliga fokuset för denna uppsats.

2.4.1 Operationalisering antropocentrism

Enligt definitionen av ett antropocentriskt perspektiv som definierats under 2.2 har jag utarbetat följande nyckelord och ”nyckelresonemang” med inspiration från Stenmarks principer som nämnts ovan (2.4) att leta efter i mitt material:

Principen om människans unika särställning;

Enligt Stenmark innebär denna princip att det är människans behov som bör stå i centrum för vår omtanke om och relation till naturen, dvs. den normativa utgångspunkten är att en miljöåtgärd eller ett miljöprogram ytterst ska bedömas på basis av den effekt de har på människan (2000:37).

Denna princip stämmer väl överrens med den definition som Norton refererar till; ”[...] humans are the locus of intrinsic value, and the value of all other objects derives from their contributions to human values” (Norton1987:135). De aktörer som kan sägas ge uttryck för människans unika särställning i enlighet med en människocentrerad syn eller som kan relateras till ovanstående citat kan således sägas ge uttryck för ett antropocentriskt perspektiv.

Principen om naturens resursvärde;

Denna princip stämmer väl överrens med det antropocentriska resonemanget om naturen som enbart innehavare av ett resursvärde; uttryckt av Eckersley som följande:

the nonhuman world is reduced to a storehouse of resources and is considered to have instrumental value only, that is, it is valuable only insofar as it can serve as an instrument, or as a means to human ends (Eckersley 1992:26).

De aktörer som ger uttryck för naturen som enbart en resurs, utan intrinsiskt värde, kan således sägas företräda det antropocentriska perspektivet.

Principen om intragenerationell rättvisa;

Enligt Stenmark innebär denna princip att man inom varje generation bör söka uppnå en mer rättvis resursfördelning mellan fattiga och rika människor (2000:37). Det intragenerationella perspektivet som sådant har inte kommenterats i det teoretiska ramverket, men däremot ger principen uttryck för ett människocentrerat perspektiv vilket jag inom ramen för denna uppsats väljer att tolka som ett uttryck för antropocentrism. (se resonemanget om intergenerationell rättvisa under stycke 2.4.2)

2.4.2 Operationalisering ekocentrism

Enligt definitionen av ett ekocentriskt perspektiv som definierats under 2.3 har jag utarbetat följande nyckelord och ”nyckelresonemang” med inspiration från Stenmarks principer som nämnts ovan (2.4) att leta efter i mitt material:

Principen om människans (unika) särställning;

Stenmarks princip om att människan skulle ha en unik särställning förkastas av ekocentriska teoretiker som istället menar att "there is no valid basis to the belief that humans are the pinnacle of evolution and the sole locus of value and meaning in the world" (Eckersley 1992:28). De aktörer som ger uttryck för att människan inte alls har en unik särställning, utan istället framhäver andra organismer, kan således sägas förespråka det ekocentriska perspektivet.

Principen om naturens (resurs)värde;

Stenmarks princip om att naturen uteslutande bör ses som en resurs som människan har rätt att utnyttja (200:37) står i stark kontrast till det ekocentriska perspektivet som istället framhäver naturens egenvärde. "[E]cocentric theorists adopt an ethical position that regards all of the various multilayered parts of the biotic community as valuable for their own sake" (Eckersley 1992:28). Detta innebär att aktörer som framhäver naturens egenvärde, snarare än dess resursvärde, inom ramen för denna uppsats tolkas som anhängare av det ekocentriska perspektivet.

Principen om intergenerationell rättvisa

Stenmarks princip om att vi har moraliska förpliktelser gentemot framtida människor och att vi därför vid utnyttjandet av naturresurserna bör ta hänsyn till inte enbart nu levande människors behov, utan även kommande generationers behov kan tolkas både antropocentriskt och ekocentriskt. Å ena sidan är det fortfarande människans behov som åsyftas, vilket gör att principen lutar åt det antropocentriska perspektivet. Å andra sidan innehåller principen om intergenerationell rättvisa grunden till definitionen av hållbar utveckling, som redan inledningsvis har fastställts vara av central betydelse för att förstå vargfrågan. Detta är ett tydligt exempel på att ett tolkningsutrymme kan uppstå och skapa problem i en argumentationsanalys. För att hantera detta tolkningsutrymme har jag valt att utgå ifrån följande resonemang: då jag har valt att låta principen om *intragenerationell* rättvisa vara ett uttryck för antropocentrism, trots att inte det intragenerationella perspektivet som sådant refererats till i det teoretiska ramverket, låter jag principen om *intergenerationell* rättvisa vara ett uttryck för ekocentrism. Detta för att dels skapa jämvikt i operationaliseringen och dels för att den intragenerationella principen väger tyngre åt det människocentrerade, och den intergenerationella väger tyngre åt det hållbara och långsiktiga, snarare än det människocentrerade.

Aktörer som ger uttryck för vikten av hållbar utveckling och biologisk mångfald tolkas således inom ramen för denna uppsats som anhängare av det ekocentriska perspektivet.

3 Empiri

3.1 Bakgrund till vargfrågan

För att läsaren ska kunna tillgodogöra sig empirin om de olika aktörernas inställning till vargfrågan och analysen av densamma, utan att för den skull behöva ha särskilda förkunskaper följer därför en kort bakgrund till vargfrågan. Denna bakgrund baseras på tre komponenter som jag anser vara av central betydelse för att förstå vargfrågan som sådan. Dessa komponenter har jag identifierat till följande: den svenska rovdjurspolitiken, vargen och älgen.

3.1.1 Den svenska rovdjurspolitiken

Rovdjur såsom räv, björn, järv, lodjur och varg tillhör den svenska rovdjursfaunan och är en del av skogens ekosystem. Hur denna stam ska förvaltas sker med beaktande av en rad faktorer såsom skogens övriga vilt, skogsindustri, möjligheten till friluftaktiviteter och övrig djurhållning för att bara nämna några. Den svenska rovdjurspolitiken är intressant att nämna som en del av bakgrunden till vargfrågan, då det är denna politik som både föranleder och påverkas av debatten kring varg. I regeringens proposition 2008/09:210 En ny rovdjursförvaltning står att läsa att regeringen föreslår en rovdjurspolitik som tar hänsyn till såväl naturvårdsintressen som intressen från djurägare och andra berörda i områden med rovdjur (Miljödepartementet 2008/09:210:1). Man menar också att ansvaret för förvaltningen i allt större utsträckning bör ske regionalt och med lokalt inflytande. En sådan förvaltning menar man stärker möjligheterna till samexistens mellan människor och rovdjur. Propositionen föreslår också att vargstammen bör hållas på en nivå som långsiktigt skapar en större acceptans för vargen (Miljödepartementet 2008/09:210:3). Regeringen föreslår även åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för livskraftiga rovdjursstammar.

Inom rovdjurspolitikens område vad gäller vargfrågan ingår även att inventera den genetiska sammansättningen hos den svenska vargstammen och öka acceptansen för densamma. Licensjakten av varg i januari 2010 kan därför ses som ett led i detta. Nedanstående citat är hämtat från rapporten "Genetisk förstärkning av den svenska vargstammen", eller "Vargutredningen" som den kom att kallas. Denna rapport gjordes av Naturvårdsverket, Statens jordbruksverk och Statens veterinärmedicinska anstalt som svar på uppdrag om rutiner för införsel och utplantering av varg i Sverige:

Allmänhetens inställning till rovdjursförvaltningen skiljer sig mellan olika arter. Det visar forskning i Sverige och Norge. Inställningen till björn handlar om rädsla och oro för djuret medan synen på varg delvis handlar om tilltro till myndigheterna (Johansson et al.2010). Tilltron gäller delvis vargförvaltningen, men också hur myndigheter agerat i andra fall. Därför är det viktigt att bygga en process kring vargflytt som ger ett så stort lokalt inflytande och delaktighet som möjligt. En övergripande åtgärd i syfte att öka acceptansen har gjorts genom riksdagens beslut att införa licensjakt efter varg och begränsa tillväxten hos vargstammen. Jägarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet har uppdrag att lokalt förankra regeringens planerade åtgärder för att minska graden av inavel hos vargstammen. (Naturvårdsverket, "Vargutredningen" 2010:18)

Sveriges vargstam består idag av ca 200 vargar (Miljödepartementet, Prop.2008/09:210 s.3) utspridda i framförallt mellersta och norra Sverige, men sporadiskt även i södra Sverige. Licensjakten 2010 gällde 27 av dessa vargar och förekom i de län som beräknades ha en reproducerande vargstam (Naturvårdsverket 6361:3). Naturvårdsverket som är den myndighet som ser till att de miljöpolitiska besluten genomförs meddelade nyligen att licensjakt på ytterligare 20 vargar medges för 2011 (Naturvårdsverket, Beslut 2010-12-17; ärende NV-03454-10).

3.1.2 Vargen

För att kunna tillgodogöra sig analysen av denna uppsats är ett kapitel om vargen; källan till hela vargfrågan, på sin plats. I Svenska Jägareförbundets kursbok för jägarutbildningen går att läsa att "[v]argen är ett rovdjur med god anpassningsförmåga som utsatts för hård förföljelse på grund av den skada den orsakar på renar och tamboskap" (Bengtsson, Jensen et al 2004:80). Vargen fridlystes i Sverige 1966 och då fanns det enbart ett fåtal individer kvar (ibid.).

Vargen är fridlyst enligt artskyddsförordningen och fredad enligt jaktlagen i Sverige (Naturvårdsverket,"Vargutredningen" 2010:8f). Undantag från detta för jakt och andra åtgärder kan medges under vissa specifika förutsättningar (ibid.). Vargen skyddas dessutom av EU:s art- och habitatdirektiv samt flera internationella konventioner som genomförts i den svenska lagstiftningen (ibid.).

Det som skiljer vargen från övriga rovdjur är förutom vargens mytologiska status och antal – att den är det enda flockjagande rovdjuret. Detta gör vargen till en överlägsen jägare i förhållande till sitt byte. För den växande vargstammen i Mellansverige har älg och rådjur utgjort de dominerande bytesdjuren och beräkningar visar att en varg dödar 7 - 13 älgar per år (Bengtsson, Jensen et al 2004:81).

Forskning är en viktig del för att förstå vargfrågan, varför det i samband med en bakgrund om vargen är värt att nämna det skandinaviska vargforskningsprojektet SKANDULV. SKANDULV grundades år 2000 med det övergripande syftet att skaffa fram faktaunderlag för en optimal förvaltning av varg i Norge och Sverige, samt hjälpa till med spridning av information om vargens biologi och förvaltning till en bred allmänhet (web1: SKANDULV). Huruvida SKANDULV ska anses vara en aktör i vargfrågan eller en objektiv

instans kan givetvis diskuteras, men inom ramen för denna uppsats har jag valt att referera till SKANDULV som en instans snarare än som en aktör.

Förutom att SKANDULV forskar om de rent naturmässiga aspekterna av vargfrågan och konflikterna som uppstår mellan varg och jägare i konkurrensen om klövvilt så uppmärksammar man i relation till detta, även samhällsvetenskapliga forskning som berör temat varg/rovdjur och människa. Följande utdrag från Jens Karlssons doktorsavhandling ”Management of Wolf and Lynx Conflicts with Human Interests” är ett exempel på hur denna aspekt uppmärksammas:

However, depredation is not the only relevant problem that needs to be addressed by large carnivore managers. For example, studies from many parts of the world show that a relatively large proportion of the humans are afraid of wolves and that wolf presence affects (restricts) the activity of humans. (Kanzaki *et al.*, 1996; Bath & Madjic, 2000). Therefore, successful conservation and management of wolves ought to include an effective response to situations where humans express fear because of the behaviour of one or more wolves. Such situations can very coarsely be divided in two types, 1) situations where wolves have acted in a bold manner and 2) situations where human expectations of what is a normal wolf behaviour does not correspond with how wolves normally behave in reality. An effective response from managing authorities would aim at provide information to residents as well as for example aversive conditioning towards wolves in type 1 situations. Habituated wolves are much more likely to show aggression towards humans than are non habituated wolves (Linnell *et al.*, 2002). It is therefore important for wildlife managers to detect individual wolves that are acting bold in the early stages of habituation. The response in type 2 situations should primarily aim at communicating wolf biology and behaviour and be directed towards the persons filing or supporting the complaint. The wrong, or no response, especially in type 1 situations, can undermine public trust in wolf management and eventually lead to a situation where wolves actually act aggressively towards humans. (Karlsson 2007:8)

3.1.3 Älgen

Anledningen till att älgen identifierats som en av de viktigaste komponenterna för att förstå bakgrunden till vargfrågan har att göra med att älgen är det största och ojämförligt viktigaste jaktviltet i Sverige (Bengtsson, Jensen *et al* 2004:37). Älgen förekommer över hela landet, utom på Gotland. I Svenska Jägareförbundets kursbok för jägarutbildningen går att läsa att den svenska älgstammen har genomgått stora förändringar; från att på sina ställen varit näst intill utrotningshotad på sina platser under 1700- och 1800-talet infördes försök att reglera älgjakten på 1970-talet (*ibid.*). Dessa försök visade att det var relativt enkelt att öka älgstammens antal och avkastning (*ibid.*). 1982 fälldes rekordmånga, nästan 180 000 älgar, men sedan dess har kurvan över älgstammens utveckling återigen börjat peka nedåt (*ibid.*)

Landets jägarkår på ca 200 000 medlemmar utövar en form av licensjakt på älg, där ca 75 000 älgar skjuts årligen. Denna licensjakt handläggs av länsstyrelsen i respektive län. Den totala älgpopulationen beräknas uppgå till ca 300 000 – 400 000 individer.

Älgens föda består av vegetabiliskt foder såsom gräs, blad, kvistar och knoppar. Älgen kan anpassa sig till nästan alla skogsmiljöer och förekommer även i odlingslandskapet (Bengtsson, Jensen *et al* 2004:38). Älgens betande i skogen

ger upphov till skador på plantor vilket innebär ekonomiska kostnader för skogsägarna och skogsbolagen.

3.2 Kartläggning av aktörer

För att återspegla de olika positionerna och aktörernas argument i vargfrågan har jag studerat fem aktörer som utmärkt sig i debatten om vargfrågan. Jag vill dock poängtera att vargfrågan engagerar många fler än dessa och på flera olika nivåer och i olika konstellationer, men att kartlägga dem alla har inte varit möjligt inom ramen för denna uppsats. De aktörer jag analyserat utifrån mitt teoretiska ramverk kännetecknas av att de företräder något sorts egenintresse. Valet av dessa fem aktörer baseras på att de på ett tydligt sätt avspeglar debattens huvudpositioner. Departement och administrativa enheter inom den offentliga förvaltningen har jag valt att bortse ifrån i denna kartläggning då jag anser att dessa inte är aktörer med ett egenintresse, utan snarare kan ses som värnare av ett allmänintresse. På samma sätt har jag valt att hantera och definiera SKANDULV, som med sin forskning istället finns representerad under stycke 3.1.2.

3.2.1 Svenska Jägareförbundet

Svenska Jägareförbundet (SJF) bildades redan 1830 som ett sätt att värna viltvården i Sverige. När den nya jaktlagstiftningen infördes 1938 fick Svenska Jägareförbundet ett så kallat allmänt uppdrag att sköta delar av jakt och viltvård i Sverige och man byggde då upp en fältorganisation med jaktvårdskonsulenter som skulle ge jägare och allmänhet hjälp och råd i praktisk viltvård. Det allmänna uppdraget innefattar även bland annat viltövervakning, älgförvaltning och att erbjuda yrkesmässig jägarutbildning. För 2010 tillkommer dessutom att förmedla kunskap om stora rovdjur och påbörja arbetet med lokal förankring för att förbättra vargstammens genetiska status. (web2: SJF)

Jägareförbundet med sina 200 000 medlemmar framhåller jakt som ett naturligt sätt att leva och refererar till att människan sedan urminnes tider varit jägare (web3: SJF). Dessutom framhålls jakten som ett nödvändigt sätt att begränsa de skador, t.ex. trafikskador och skador på skog och gröda som viltet kan ge upphov till (ibid.). Jakten refereras också till som ett uthålligt sätt att skörda ett överskott som naturen ger och att en betydelsefull del av jaktkickligheten ligger i att nyttja denna resurs klokt (ibid.).

Jägareförbundet ser vargen som en del av Sveriges fauna, men framhåller att jakt på densamma är en viktig del för att det samlade rovdjurstrycket ska bli regionalt acceptabelt för lokalbefolkningen, viltvården och den nordiska jakttraditionen (web4: SJF).

I sitt remissyttrande angående genetisk förstärkning av den svenska vargstammen (tidigare refererad till som ”Vargutredningen”) framhåller Jägareförbundet bland annat lokal förankring, förståelse och delaktighet från

landsbygdsbefolkningen för att vargförvaltningen ska bli framgångsrik samt att kompensationsåtgärder är viktiga instrument för en ökad acceptans för vargflytt (web5: SJF).

3.2.2 Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med 180 000 medlemmar som bland annat verkar för att sprida kunskap, kartlägga miljöhot och påverka politiker och myndigheter både nationellt och internationellt (web6: Naturskyddsföreningen).

På deras webbplats går att läsa att Naturskyddsföreningen arbetar för att påverka den statliga rovdjurspolitiken, så att de fyra stora rovdjuren (björn, järv, lo och varg) ges möjlighet att uppnå och bibehålla livskraftiga populationer och sprida sig till sina naturliga utbredningsområden (web7: Naturskyddsföreningen).

Naturskyddsföreningen anser att jakten på varg är oförenlig med EU:s lagstiftning och att den försvårar bevarandet av en livskraftig vargstam. Tillsammans med Rovdjursföreningen och WWF anmälde man därför den svenska licensjakten på varg 2010 till EU-kommissionen.

Naturskyddsföreningen menar att vargstammen måste få växa för att säkerställa en livskraftig och genetiskt frisk vargstam och om detta sker genom ett regelbundet tillskott av gener från inplanterade vargar så blir vargstammen mindre sårbar och kan även tåla viss avskjutning (ibid.).

Att en ny licensjakt beslutats om för 2011 ses av Naturskyddsföreningen ordförande Mikael Karlsson som en ”oacceptabel eftergift till jägarnas organisationer” (web8: Naturskyddsföreningen).

3.2.3 Svenska Rovdjursföreningen

Svenska Rovdjursföreningen (SRF) är en ideell förening som arbetar för att öka acceptansen och förståelsen för rovdjuren. Rovdjursföreningen anser att alla rovdjur och rovfåglar som naturligt hör hemma i Sverige har rätt att existera i livskraftiga stammar i landet, oavsett om vi människor betraktar dem som skadliga eller nyttiga (web9: SRF).

Rovdjursföreningen menar att alla rovdjur ska betraktas som naturliga inslag i naturen med rätt till sina naturliga bytesdjur. I olika sammanhang för man därför rovdjurens talan för att inte ”rovdjursfientliga personer och extrema antirovdjursorganisationer ska [...] få stå oemotsagda i rovdjursfrågan”(web10: SRF).

Rovdjursföreningen är remissorgan för regeringen, naturvårdsverket och länsstyrelserna i frågor som rör rovdjur. Föreningen författar även skrivelser till centrala och regionala myndigheter, deltar i diskussioner och debatter.

På Rovdjursföreningens webbplats återfinns bland annat en kampanjsida med ett upprop mot licensjakt på varg samt en sammanställning av egen rovdjursfakta.

Dessa rovdjursfakta bemöter fakta om vargangrepp på människor och statistik om hur många hundar som blir utsatta för angrepp av rovdjur jämfört med hur många som dödas eller skadas av trafik – eller jaktrelaterade olyckor. (web11: SRF).

Hur många medlemmar föreningen har är det svårt att hitta någon uppgift på; den enda siffra som går att få fram är från Wikipedia, där rovdjursföreningens medlemsantal uppgår till cirka 3500 (web12). Antalet medlemmar är relevant att nämna då denna siffra säger något om organisationens genomslagskraft och påverkansmöjligheter i jämförelse med andra organisationer och aktörer som kartläggs inom ramen för denna uppsats.

3.2.4 Världsnaturfonden WWF

Världsnaturfonden WWF, är en partipolitiskt obunden naturvårdsorganisation som bildades 1961, och grundades i Sverige 1971. WWF arbetar för att ”hejda förstörelsen av jordens naturliga livsmiljöer och bygga en framtid där människor lever i harmoni med naturen genom att bevara den biologiska mångfalden, medverka till att naturens resurser används på ett långsiktigt sätt som gör att allt liv på jorden gynnas, bekämpa föroreningar och en slösaktig konsumtion av jordens naturresurser” (web13: WWF).

Världsnaturfonden med sina cirka 190 000 supportrar i Sverige bedriver naturvårdsverksamhet med huvuduppgiften att skydda den biologiska mångfalden och främja naturresursernas uthålliga nyttjande, både i Sverige och globalt. På deras webbplats går att läsa om vargen och att det var ett stort bakslag för vargen i Sverige när regeringen gav klartecken för licensjakt på varg i januari 2010. ”Vargens möjligheter att överleva idag beror på om vi människor vill dela med oss av livsrum och skogens bytesdjur” (web14: WWF). Världsnaturfonden är därför starkt kritisk till att det blir tillåtet med ännu en licensjakt på varg 2011, då man menar att frågan om 2010 års licensjakt bröt mot EU:s lagstiftning ännu inte är utredd.

3.2.5 Föreningen Skydda Skogen

För att på något sätt ta upp tråden med skogen som en aspekt av vargfrågan som berörts under stycke 3.1.3 har jag valt att titta närmare på Föreningen Skydda Skogen (FSS) som är en ideell naturvårdsorganisation med fokus på just skogen. Föreningen bildades 2009 för att värna om att skogar med höga naturvärden ska bevaras. Föreningen menar att vargen har en viktig funktion i ett ekologiskt sammanhang för att ”hålla älgstammen på en rimlig nivå” för att värna om träslag som asp, rönn och sälg (web15: FSS).

Dock är föreningen en liten aktör som inte riktigt går att jämföra med de andra aktörerna vare sig gällande medlemsantal eller aktiviteter – men de får fylla funktionen att representera skogsintressena i dess snäva bemärkelse. Någon uppgift om antalet medlemmar har tyvärr inte gått att få fram. Värt att nämna är dock att föreningen tar avstånd från moderna skogsbruksmetoder som man menar

inte lever upp till de miljömål som är satta för skogsindustrin (web16: FSS). Föreningen är därmed kritisk till utvecklingen att merparten av skogslandskapet har omvandlats till industriskog med låga naturvärden. (ibid.)

4 Analys

Denna analys är upplagd utifrån de olika aktörernas syn på relationen mellan människa och natur utifrån de olika perspektiven antropocentrism och ekocentrism som operationaliserats. Då metoden som använts ger upphov till ett visst tolkningsutrymme, har jag efter bästa förmåga försökt återge den diskussion som föranlett tolkningen där detta ansetts vara nödvändigt. Syftet med uppsatsen - att *förstå* vargfrågan som en politisk fråga och försöka ringa in och framhäva det principiellt intressanta med vargfrågan har hela tiden genomsyrat arbetet med att analysera materialet.

4.1 Analys av de olika aktörernas positioner

4.1.1 Antropocentrism

Den enda av de fem aktörer som kartlagts som skulle kunna sägas ge uttryck för ett antropocentriskt synsätt är Svenska Jägareförbundet. Detta baseras på en tolkning utifrån principerna som utarbetats i operationaliseringen; Principen om människans unika särställning; Principen om naturens resursvärde samt Principen om intragenerationell rättvisa.

Jägareförbundets referens till att människan har jagat sedan urminnes tider och att jakt är en naturlig del av förvaltningen av naturens överskott tolkar jag som uttryck för ett antropocentriskt perspektiv helt i linje med operationaliseringens principer. Enligt min tolkning utgör Jägareförbundet en tydlig förespråkare för detta perspektiv då deras främsta syfte är att företräda och tillgodose sina medlemmars intressen. Dessa intressen baseras främst på viltvård och jakt, men även friluftaktiviteter. Att Jägareförbundet ser naturen ses som en resurs, med ett instrumentellt värde och inte som ett egenvärde med ett intrinsikalt värde står därför klart.

Uttalande från Jägareförbundet att vargstammen förvisso är en del av Sveriges fauna, men att jakt på densamma är en viktig del för att det samlade rovdjurstrycket ska bli regionalt acceptabelt för lokalbefolkningen kan tolkas som ett uttryck för principen om intragenerationell rättvisa. Värt att nämna är dock att Jägareförbundets värnande om en långsiktig och hållbar förvaltning av viltstammen även skulle kunna tolkas som ett uttryck för intergenerationell rättvisa. Detta eftersom nyttjandet av naturens resurser sker med beaktande av framtida behov.

4.1.2 Ekocentrism

Av de fem aktörer som kartlagts skulle både Naturskyddsföreningen, Svenska Rovdjursföreningen, Världsnaturfonden WWF och Föreningen Skydda Skogen kunna sägas ge uttryck för ett ekocentriskt synsätt på relationen mellan människa och natur. Dock skulle aktörerna kunna sägas ge uttryck för olika grad av ekocentrism, beroende på hur snäv tolkning som görs. Genomgående för dem alla fyra är emellertid att naturen ses som mer än en resurs, utan snarare som innehavare av ett egenvärde, ett intrinsikalt värde. Detta baseras på en tolkning utifrån principerna som utarbetats i operationaliseringen; Principen om människans (unika) särställning; Principen om naturens (resurs)värde samt Principen om intergenerationell rättvisa.

Naturskyddsföreningens arbete att värna om en livskraftig rovdjursstam, kan ses som ställd i konflikt med vad Jägareförbundet anser vara en livskraftig rovdjursstam. Naturskyddsföreningens värnande, utifrån det ekocentriska perspektivet framhåller rovdjurets (i detta fall vargens) egenvärde, jämfört med Jägareförbundet som framhåller vargens värde i relation till människan.

På samma sätt kan Rovdjursföreningens inställning analyseras; dock med en tydligare ekocentrisk prägel. Rovdjursföreningen värnar inte bara om en livskraftig rovdjursstam, utan arbetar även för att öka acceptansen och förståelsen för rovdjurens existens och utbredning oavsett om människan betraktar dem som skadliga eller nyttiga. Konflikter som uppstår mellan människa och rovdjur (som nämnts bl.a. under stycke 3.1.2) ges således inte uttryck för. Genom att istället erbjuda andra förklaringsmodeller på varför konflikter uppstår kan Rovdjursföreningen sägas ytterligare ge ett tydligare uttryck för det ekocentriska förhållningssättet i relationen mellan människa och natur än någon av de övriga aktörerna.

Världsnaturfonden med sitt övergripande syfte att bl.a. bevara den biologiska mångfalden och medverka till att naturens resurser används på ett långsiktigt sätt som gör att allt liv på jorden gynnas kan ses som ett tydligt uttryck för ekocentrism, då man refererar till allt liv och inte bara mänskligt liv. Värt att notera är att Världsnaturfondens uttalanden ligger närmast i linje med principen om intergenerationell rättvisa på det sätt man framhåller långsiktigheten för naturens resurser.

Föreningen Skydda Skogen ger uttryck för ytterligare en aspekt av det ekocentriska perspektivet på relationen mellan människa och natur, då man värnar om skogsmiljöernas naturvärden snarare än djur och människor. Föreningen Skydda Skogens åsikt i vargfrågan står i stark kontrast till Jägareförbundet, då den förstnämnda ser positivt på en livskraftig vargstam då denna hjälper till att hålla älgstammen på en rimlig nivå. Värt att notera är att skogsmiljöerna kan ses som grunden till både djurens och människans möjligheter till överlevnad, vilket gör att värnandet om skogen således är en viktig del för att uppnå hållbar utveckling och bevara den biologiska mångfalden. Detta gör att Föreningen Skydda Skogen kan sägas ge speciellt uttryck för principen om naturens värde och den intergenerationella principen.

5 Slutsatser

Syftet med denna uppsats har varit att försöka förstå vargfrågan som en politisk fråga genom att studera olika aktörers syn på relationen mellan människa och natur. Studien har gjorts genom att relatera empiri till två ytterlighetspositioner, antropocentrism och ekocentrism som sammantaget bildat ett teoretiskt ramverk.

Kartläggningen av de olika aktörernas positioner i vargfrågan visar att frågan inte bara är komplicerad och svår att nå en överenskommelse kring, utan snarare att frågan bottnar i en skarp skiljelinje mellan vad och vem som ska anses ha ett intrinsiskt eller ett instrumentellt värde. Analysen visar att argumenten som förs fram av de olika aktörerna vilar på oförenliga perspektiv eller värdeteorier, då vissa aktörer framhäver naturens resursvärde, medan andra aktörer framhäver dess egenvärde. De konflikter som vargfrågan ger upphov till blir därmed svårlösta.

För att återknytta till det övergripande syftet med denna uppsats; att uppmärksamma vargfrågan som mer än en marginell miljöfråga, utan istället som ett exempel på en principiellt viktig fråga gällande relationen mellan människa och natur, så menar jag att detta har belysts i såväl empirin som i analysen. Vargfrågan illustrerar på ett tydligt sätt de normativa implikationer som olika syn på relationen mellan människa och natur tar sig uttryck i den aktuella debatten om varg.

Att vargfrågan kan sägas bottna i principiella diskussioner om relationen mellan människa och natur får väldigt lite utrymme i debatten. Frågan om hur vi ser på relationen till naturen – som en resurs eller som innehavare av ett egenvärde – kommer i skymundan för en het debatt om licensjakt och hur denna ska utformas och administreras; om inplantering av nya vargar och vart dessa ska tas ifrån, hur det ska organiseras och finansieras; om ersättningsnivåer för hundar och boskap; om rädsla för ett mytomspunnet rovdjur och skillnaden i levnadsvillkor för folk på landsbygden jämfört med för folk i städer.

Den principiellt viktiga diskussionen om människans roll i naturen och människans val av livsstil menar jag kommer i skymundan i vargdebatten där olika aktörers intressen ställs mot varandra utan återknytning till vad frågan egentligen kan sägas bottna i; nämligen synen på naturen som en resurs eller naturen som ett egenvärde.

Avslutningsvis skulle jag vilja nämna det självklart finns flera perspektiv att studera vargfrågan utifrån och att denna uppsats inte erbjuder ett fullvärdigt svar på frågan hur man kan förstå vargfrågan som en politisk fråga. Dock menar jag att medvetenheten om denna skiljelinje trots allt är av avgörande betydelse för att förstå vargfrågan.

6 Referenser

- Badersten, Björn, 2006. *Normativ metod: att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina (red.), 2005. *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur
- Bengtsson, Göran, Jensen, Poul-Erik, Karlsson, Bernt, Meirik, Malin, Mörner, Torsten och Wirdheim, Anders, (red.) (2004). *Nya jägarskolan: Svenska jägareförbundets kursbok för jägarutbildningen*. Viltet. Nyköping: Svenska jägareförbundet
- Eckersley, Robyn, 1992. *Environmentalism and Political Theory. Towards an Ecocentric Approach*. London: UCL Press Limited
- Karlsson, Jens 2007. *Management of Wolf and Lynx Conflicts with Human Interests*. Uppsala: Dept. of Ecology, Swedish University of Agricultural Sciences
- Norton, Bryan G., 1987. *Why Preserve Natural Variety?* New Jersey: Princeton University Press
- Naturvårdsverket, *Rapport 6361. Beslutet om licensjakt på varg 2010. En processutvärdering med fokus på beredningen av beslutet*
- Naturvårdsverket, *Beslut om licensjakt efter varg 2011*, 2010-12-17; ärende NV-03454-10
- Tillgänglig på:
http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/varg/Varg%202010/N-licensjakt-2011-varg.pdf
- Stenmark, Mikael, 2000. *Miljöetik och miljövard*. Lund: Studentlitteratur
- Vargjakt kan bli het fråga (2006). [Elektronisk] Dagens Nyheter, 1 februari.
Tillgänglig: Presstext. [2010-11-02]
- Genetisk förstärkning av den svenska vargstammen eller "Vargutredningen"*
Naturvårdsverket, Statens jordbruksverk och Statens veterinärmedicinska anstalt 2010
- Tillgänglig på:
[http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbetet_med_naturvard/varg/vargflytt/Rapport_vargflytt_2.3_slutversion_1_dec_\(97\).pdf](http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbetet_med_naturvard/varg/vargflytt/Rapport_vargflytt_2.3_slutversion_1_dec_(97).pdf) (2010-12-26)
- Proposition 2008/09:210 *En ny rovdjursförvaltning* Regeringen, Miljödepartementet
- Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/sb/d/11450/a/127177> (2010-11-15)

Web1: SKANDULV

<http://skandulv.nina.no/skandulv%20new/Om%20prosjektet/svensk%20Vad%20är%20SKANDULV.htm>

Hämtat: 2010-12-07

Web2: Svenska Jägareförbundet

[/http://www.jagareforbundet.se/Jagareforbundet/Jagareforbundets-allmanna-uppdrag](http://www.jagareforbundet.se/Jagareforbundet/Jagareforbundets-allmanna-uppdrag)

Hämtat: 2010-12-19

Web3: Svenska Jägareförbundet

<http://www.jagareforbundet.se/Jagaren/Darfor-jagar-vi>

Hämtat: 2010-12-19

Web4: Svenska Jägareförbundet

<http://www.jagareforbundet.se/Jagaren/Vargjaten/Fragor-och-svar-om-vargjakten/#FAQ15470>).

Hämtat: 2010-12-19

Web5: Svenska Jägareförbundet (remissyttrande på ”Vargutredningen”)

[http://www.jagareforbundet.se/jagareforbundet/Skrivelser-och-remissyttrandan/Yttrande-over-tva-remisser-angaende-forslag-till-genetisk-forstarkning-av-den-svenska-vargstammen-/](http://www.jagareforbundet.se/jagareforbundet/Skrivelser-och-remissyttrandan/Yttrande-over-tva-remisser-angaende-forslag-till-genetisk-forstarkning-av-den-svenska-vargstammen/)

Hämtat: 2010-12-19

Web6: Naturskyddsföreningen

<http://www.naturskyddsforeninge.se/bli-medlem/fakta>

Hämtat: 2010-12-18

Web7: Naturskyddsföreningen

<http://www.naturskyddsforeningen.se/natur-och-miljo/djur-och-natur/rovdjur>

Hämtat: 2010-12-18

Web8: Naturskyddsföreningen

<http://www.naturskyddsforeningen.se/natur-och-miljo/aktuellt/?news=19359>

Hämtat: 2010-12-18

Web9: Svenska Rovdjursföreningen

<http://www.rovdjur.se>

hämtat: 2010-12-18

Web10: Svenska Rovdjursföreningen

<http://www.rovdjur.se/viewNavMenu.do?menuID=2>

hämtat: 2010-12-18

Web11: Svenska Rovdjursföreningen (rovdjursfakta sammanställt av SRF)

<http://www.rovdjur.se/viewNavMenu.do?menuID=12>

hämtat: 2010-12-18

Web12: Wikipedia (medlemsantalet för SRF)

http://www.wikipedia.org/wiki/Svenska_Rovdjursf%C3%B6reningen
hämtat: 2010-12-18

Web13: Världsnaturfonden WWF
<http://www.wwf.se/om-wwf/1122807-om-wwf>
hämtat: 2010-12-18

Web14: Världsnaturfonden WWF
<http://www.wwf.se/vrt-arbete/arter/1125878-varg>
hämtat: 2010-12-18

Web15: Föreningen Skydda Skogen
<http://www.protecttheforest.se>
hämtat: 2010-12-18

Web16: Föreningen Skydda Skogen
<http://www.protecttheforest.se/sv/om-svensk-skog>
hämtat: 2010-12-18